

Van ruilen komt huilen?

waterschap als grondmakelaar

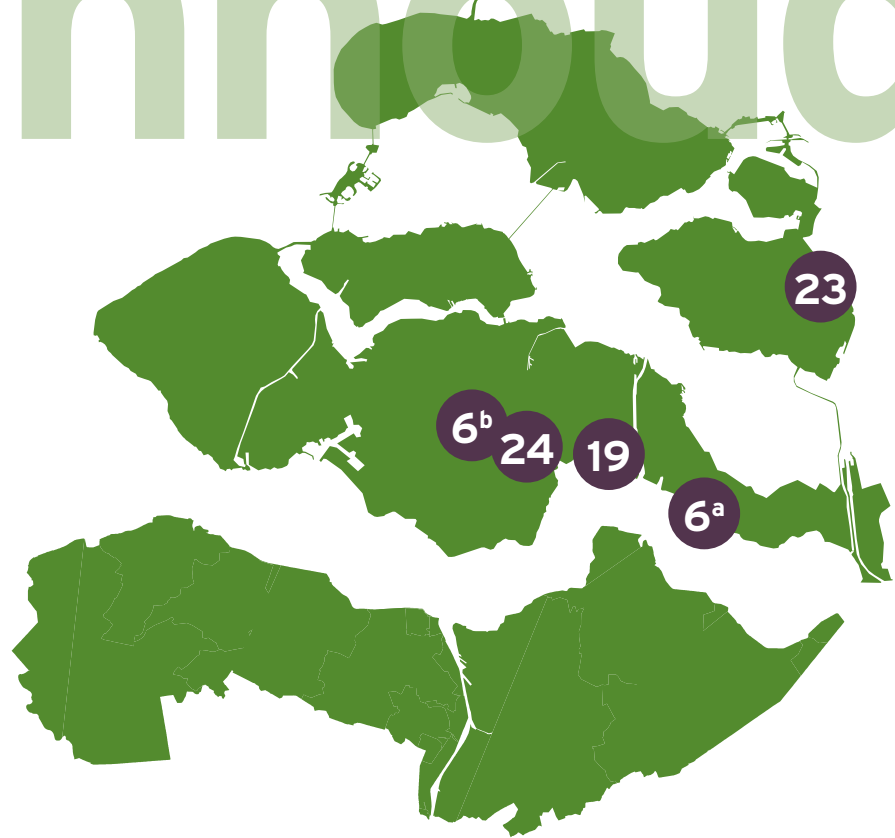
“Ik kan nu een opendeurverhaal gaan schrijven met clichés over herfstbossen waar de kleuren in ontelbare schakeringen vechten om aandacht. Het alsmaar korter worden der dagen en lengen der nachten. In de volksmond beter bekend als ‘de donkere dagen voor kerst’. De najaarsstormen die de laatste bladeren van de naakter wordende bomen blazen. De depressies bij mens en natuur. De regenbuien die elkaar steeds sneller en heftiger opvolgen. De eerste bordjes met ‘modder’ of nog beter ‘slik’ in de wegberm. En het vervangen van het zomer- door het winterdekbed. Of ik kan het gewoon hierbij laten en nog een keer de wandelschoenen aantrekken.”

Rudy Visser is waterschapsfotograaf.

Herfstzon in het Poelbos bij Goes

inhoud

- 6^a Dijkversterking Emanuelpolder
- 6^b Fietspad Gerbernesseweg
- 19 Nieuw gemaal Schore
- 23 Gemaal Drie Grote Polders
- 24 Werk in de kelder

Wie kent de schoenenwinkels van Omoda niet? In het distributiecentrum in Zierikzee reiken de rekken tot aan het dak. Lezer Maartje Lambregts nam er een kijkje. De trend voor het najaar? Het is blauw wat de klok slaat.

16

colofon

Scheldestromen is het tijdschrift van waterschap Scheldestromen. Iedereen die interesse heeft, kan een gratis abonnement aanvragen. Het blad verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer verschijnt half december.

Redactie: Linda van Dijke (hoofd- en eindredacteur, LvD), Janneke la Gasse (JlG), Arjan Goossen (AG), Gerard de Kock, Chantal de Putter (CdP), Danielle Steijn (DS) en Rudy Visser.

Overige tekstbijdragen: Sarah Cornelis, Stefanie Fassaert en Sandra Minneboo

Beeld: Rudy Visser, Omoda (foto pagina 4)

Opmaak: Life Design, Zierikzee

Druk: Pieters Media, Goes

Oplage: 19.000

Reacties, vragen of suggesties?
Ons redactieadres:
Team Communicatie
Antwoordnummer 700, 4330 WB Middelburg (geen postzegel nodig)
communicatie@scheldestromen.nl, 088-2461000 (lokaal tarief).

www.scheldestromen.nl/tijdschrift

Volg ons op facebook:
facebook.com/scheldestromen

Waterschap Scheldestromen

Volg ons op twitter:
twitter.com/waterschap

12

6 tips voor autorijden bij gladheid.

20

Herfstwandeling Oost-Zeeuws-Vlaanderen.

24

Klaar voor het najaar: Martien Steijn checkt de pompen.

‘Grondbankieren: dezelfde taal spreken als de eigenaar’
8

Grondmakelaars

Het waterschap heeft regelmatig grond nodig om bijvoorbeeld oevers te verbreden of een fietspad aan te kunnen leggen. Grond verkopen als boer, dat doe je niet zomaar. Maar ruilen voor een ander perceel is soms wel interessant. Daarom is er de grondbank en het Kavelruilbureau. Volgens teamleider Caroline van Gaalen en dagelijks bestuurder Denis Steijaert een succes.

Op de cover: waterschap als grondmakelaar, pagina 8.

verder

- 6 Nieuwsberichten
- 11 Post
- 14 Buiten
- 19 In de steigers
- 23 Bijzonder gevonden

De dijkversterking van de Emanuelpolder bij Waarde ligt op koers. Afgelopen zomer is er hard doorgewerkt om te zorgen dat de dijk dit najaar weer voldoet aan de veiligheidsnormen. Het werk is bijna gereed. Er is een nieuwe dikkere kleilaag op de dijk gelegd. Ook is de kruin verhoogd en is de teen van de dijk sterker gemaakt. Het schorregebied voor de dijk is een bijzonder natuurgebiedje, dat dient als broed- en rustplaats voor verschillende vogelsoorten. Die zijn zoveel mogelijk ontzien. En de Emanuelpolder? Daar keert de rust ook weer terug. Achter een veilige dijk. (AG)

Dijkversterking Emanuelpolder

Gerbernesseweg krijgt fietspad

Fietsers tussen de auto's en grote tractoren op een drukke schoolfietsroute kunnen zorgen voor onveilige verkeerssituaties. Daarom leggen we dit najaar over een lengte van twee kilometer een fietspad aan langs de Gerbernesseweg tussen 's-Heer Abtskerke en Nisse. De vier kruispunten op de Gerbernesseweg worden voorrangskruispunten. De gemeente Borsele en de provincie Zeeland hebben in het verleden fietspaden aangelegd langs hun wegen in deze route. Drie jaar geleden hebben wij langs de Kloetingseweg een fietspad aangelegd. De Gerbernesseweg is de ontbrekende schakel. Zodra die er ligt, ontstaat er een complete veilige fietsroute van Nisse naar Goes. (DS)

Boeren bedienen

De groei van gewassen positief beïnvloeden. Onder bepaalde voorwaarden is dat voor Zeeuwse boeren in secundaire en tertiaire waterlopen mogelijk. Door het zelf plaatsen, onderhouden en goed bedienen van een eigen stuw, kunnen boeren het waterpeil in deze sloten meer sturen. Denk aan het vasthouden van water in drogere perioden zodat droogteschade beperkt of voorkomen wordt. Omdat de locatie van de stuw erg bepalend is voor het resultaat, adviseren we boeren om eerst contact op te nemen met onze opzichters. Die overzien de situatie en kunnen helpen zoeken naar de meest geschikte locatie. Kijk voor de opzichters per gebied en informatie voor het aanvragen van een stuw op www.scheldestromen.nl/waterconservering. (JIG)

Waterplanten harken

In heel Zeeland is tot nu toe ruim 235 kilometer aan natuurvriendelijke oevers (nvo's) aangelegd. Dit is gedaan om een goede waterkwaliteit te bereiken en te behouden. Om te weten hoe de nvo's zich hebben ontwikkeld en hoe de waterkwaliteit scoort, beoordelen we de nvo's de komende jaren uitgebreid. Dit doen we door onderzoek in het veld, in het laboratorium en via luchtfoto's. Een goed ontwikkelde oever is begroeid met riet, moerasplanten en er zijn waterplanten aanwezig. Op diverse punten langs de oever wordt de vegetatie geïnventariseerd. Waterplanten harken we uit het water om de soort en het aantal te kunnen bepalen. Ook kleine waterdiertjes worden geïnventariseerd. In het laboratorium bepalen we onder andere het zuurstofgehalte, het gehalte aan voedingsstoffen en de hoeveelheid plankton. In een later stadium van de inventarisatie doen we ook onderzoek naar de visstand. (CdP)

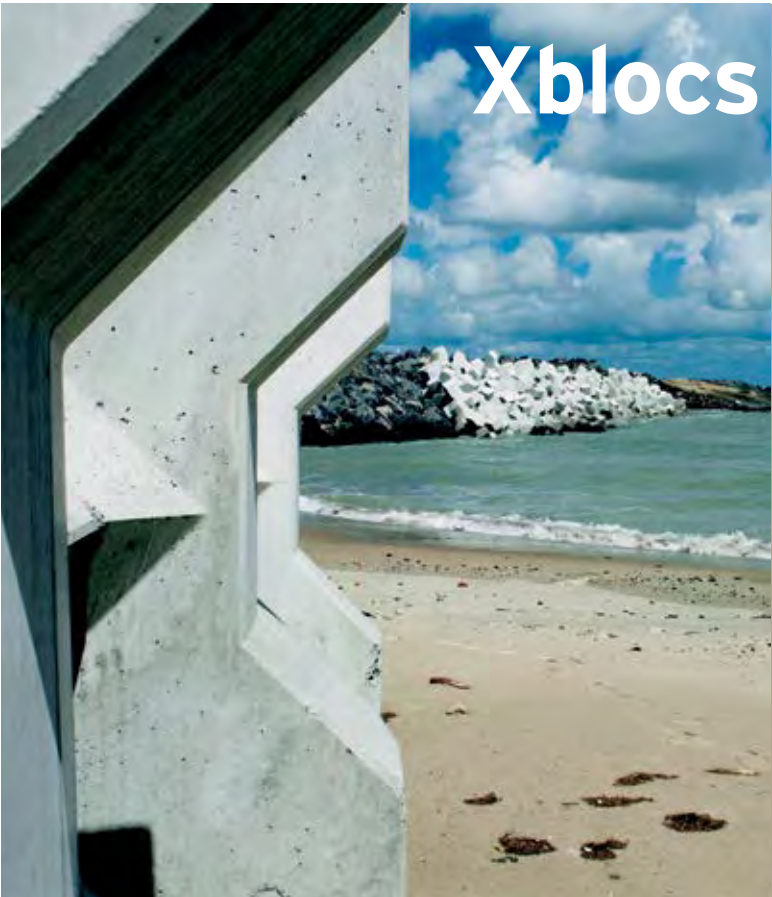
“Hoe natuurlijk is de oever?”

Cynthia de Kruijff is hydrobiologisch analist bij het waterschap.

Xblocs in Cadzand-Bad

Dat in Cadzand-Bad hard gewerkt wordt, is niet te missen. We zijn er de kust aan het versterken. De strekdammen langs de uitwateringsgeul maken we langer, hoger en steviger. De afgelopen maanden is de westelijke strekdam gebouwd. Deze dam is zo goed als klaar. Daarna gaan we met de oostelijke strekdam aan de slag. Als de twee dammen klaar zijn, komt daartussen een moderne jachthaven met 125 ligplaatsen. Ook komt er een havengebouw met een restaurant met prachtig uitzicht over het water. De nieuwe duinen en duinpaden in Cadzand-Bad krijgen steeds meer vorm. Er zijn aparte paden aangelegd voor fietsers en voetgangers. In het najaar worden de duinen verder vormgegeven, beplant met helmgras en richten we de paden in met sfeervolle rust- en zichtpunten.

Eind dit jaar is de kust weer veilig en half 2016 is het volledige project klaar. Wilt u zien hoe Cadzand-Bad er na de metamorfose uit ziet? Bekijk dan het filmpje over CADZAND-Maritiem. In minder dan vier minuten krijgt u uitleg over het project en een prachtige animatie te zien van het eindresultaat. Kijk op www.youtube.com, zoekterm: CADZAND-Maritiem. (SF)

Team grondzaken

Het team grondzaken van het waterschap is negen personen sterk. Zij verwerven niet alleen grond voor het waterschap, maar geven ook rechten uit. Bijvoorbeeld jacht-, pacht of -visrechten. Caroline: "Elk zakelijk recht dat op grond kan rusten, wordt door ons team behandeld." Ook beheren ze eigendommen. Goed beheer van waterschapsgronden bespaart de Zeeuwse belastingbetaler circa € 1.000.000 per jaar.

Grond is emotie

Caroline vertelt: "Het waterschap koopt in heel Zeeland diverse grondpercelen aan. Deze kunnen later worden ingezet om te ruilen tegen grond die we nodig hebben voor projecten. Dit hebben we goed in beeld. We weten waar we de komende jaren aan het werk gaan. Alles staat of valt met vertrouwen. Mensen zijn vaak ontzettend gehecht aan hun grond. Of het nu een agrariër betreft of een huiseigenaar met een kleine tuin, mensen hebben vaak veel moeite in hun grond gestopt. Hiervoor moet je respect opbrengen."

"Sleutel tot succes is het zo vroeg mogelijk contact opnemen met een grondeigenaar waarvan je grond wilt verwerven. Alle informatie met hem of haar delen. Vaak vinden deze gesprekken plaats aan de keukentafel. Een projectleider en een grondmakelaar van het waterschap komen langs en kijken wat er mogelijk is. Ook leggen ze het project waarvoor de grond nodig is uit aan de eigenaar van de grond. Dat proces begint met het laten taxeren van de grond door een onafhankelijke taxateur."

Marktconforme prijzen

Denis Steijaert vult aan: "Het waterschap streeft altijd naar het minnelijk verwerven van de grond. We bieden altijd een prijs die marktconform is. Goede communicatie met grondeigenaren is essentieel. Grondmakelaars moeten daarom dezelfde taal spreken als de eigenaar. Als het misgaat, is het meestal op de communicatie."

"Als een grondeigenaar niet wenst mee te werken is dat zijn goed recht. Dan proberen we eerst de overige benodigde percelen te kopen en gaan we in een later stadium nog eens praten. Of we proberen een tracé van een werk te verleggen. Onteigening is het uiterste middel, dat zetten we niet graag in."

Kavelruilbureau

Soms komt het voor dat een agrariër best grond wil afstaan, maar dat hij graag in de vorm van grond gecompenseerd wil worden. Of zijn percelen hebben een ongunstige ligging en men wil ruilen voor beter gelegen stukken land. Hiervoor is het Kavelruilbureau Zeeland opgericht. Dit is een samenwerkingsverband tussen de provincie, het waterschap, kadaster, de Zeeuwse gemeenten, Rijkswaterstaat, ZAJK en agrariërs. Voordelen van kavelruil kunnen het vergroten of samenvoegen van percelen zijn of een kortere afstand

Banken zijn regelmatig in het nieuws. Niet altijd positief. Er is echter een bank waar je nauwelijks iets over hoort, maar toch heel nuttig werk doet: de grondbank van het waterschap. Teamleider Caroline van Gaalen en bestuurder Denis Steijaert over het werk van deze bank.

door Arjan Goossen

Grondbankieren; een gezonde bezigheid

Het team grondzaken werkt vanuit het kantoor in Middelburg, Dominique Sturm is een van de grondmakelaars.

tussen de kavels, waardoor de productie goedkoper wordt. Voor alle partijen zitten er dus voordelen aan. Het bureau valt nu onder provincie Zeeland en is gestart in 2012. Het doel was om te komen tot een betere verdeling van grond. Ook om een economische impuls te realiseren in het landelijk gebied. Inmiddels is er gedurende het bestaan van het bureau zeker 1.870 hectare grond geruild. Ruilen gebeurt altijd op basis van vrijwilligheid.

Caroline: "Het convenant Grondzaken met de provincie Zeeland zorgt ervoor dat grondeigenaren niet onnodig vaak benaderd worden voor verschillende projecten van verschillende instanties. We proberen dat altijd zoveel mogelijk te combineren. Eigenlijk is het een soort puzzel. Het waterschap heeft grond nodig voor een project, een agrariër wil een stuk grond dicht bij zijn huidige perceel of woning en de provincie wil een weg aanpassen. Wij kijken dan wat er mogelijk is. Het afstemmen van wensen van grondeigenaren op onze projecten is de hoofdtaak van het Kavelruilbureau."

Volgens Denis kunnen we in Zeeland trots zijn op de verkaveling zoals die nu is. "Kijk maar eens vanuit de lucht naar het verschil tussen Nederland en België. Dan pas zie je de versnippering van Belgische

percelen. Maar er blijft werk aan de winkel, want verkavelen kan altijd beter. Toch is het Kavelruilbureau een succes. Het is een voorbeeld van succesvolle samenwerking. Er zijn grote resultaten bereikt de afgelopen jaren."

Projecten

Voorbeelden van geslaagde projecten zijn de realisatie van het gemaal Schore bij Hansweert (gemeente Reimerswaal). De grond is bijna allemaal via kavelruil verworven. Ook bij het verkrijgen van de grond voor het fietspad langs de

Gerbernesseweg (gemeente Borsele) speelde het Kavelruilbureau een grote rol. Een ander voorbeeld is de natuurvriendelijke oever bij de afslag Goes aan de A58. Hier was het Kavelruilbureau ook belangrijk. Daarnaast is er veel geruild in de Nijs- en Hooglandpolder (gemeente Hulst). Hier wil het waterschap een waterafvoerprobleem oplossen."

Interesse in het ruilen van gronden? Neem dan contact op met het Kavelruilbureau: www.kavelruilbureauzeeland.nl, kavelruilbureau@zeeland.nl ■

inzendingen welkom:
communicatie@scheldestromen.nl

post!

Zand op fiets- en wandelpaden

Door het winderige weer van de afgelopen maanden is nogal wat zand gestoven over de fraai aangelegde fiets- en wandelpaden Nolledijk/Westduin. Plaatsing van waarschuwbordjes 'zand' lost dit probleem niet op. Ik ervaar op diverse punten op deze route blokkades en risico's door het vastlopen met mijn scooter in het rulle zand. Overigens heb ik geconstateerd dat er wel - enigszins onregelmatig - stuifzand wordt verwijderd. Twee weken geleden moest ik constateren dat een shovelmachinist het zand heeft teruggestort aan de duinvoet. Op zich niks mee, maar waarom niet ter plaatse terugstorten ter verhoging van de duinen?

J.J. Rijnders
Vlissingen

Het zand op het fietspad ruimen we op als dat nodig is en de weersvoorspellingen geen harde wind voorspellen. Het zand in de duinen gooien kan wel maar het stuift dan direct terug op het fietspad. Daarbij is het terugstorten van zand aan de duinvoet ook effectief voor de veiligheid. De veiligheid wordt bij duinen gecreëerd door het volume aan zand dat aanwezig is. Of het zand op de top van het duin ligt of aan de duinvoet maakt hiervoor geen verschil.

Stolpweg

- Ik las in het blad
- Scheldestromen over
- de afronding van het
- fietspad langs de Stolpweg
- in Nieuwerkerk. Toen
- dacht ik, wat is daar
- een prachtige oplossing
- gekomen voor een toch wel
- redelijk groot probleem.
- Als vrachtwagenchauffeur
- van een zware truck heb ik
- jarenlang meegemaakt dat
- het gevaarlijk was op die weg.
- Maar nu mijn kleinkinderen
- daar wonen en inmiddels de
- leeftijd hebben bereikt dat ze
- alleen op de fiets naar school
- kunnen, zijn wij met z'n allen
- blij dat er een fietspad is. Ik
- wil iedereen bedanken die
- zich daar voor ingezet heeft.
-
- Rien Bolle en Familie de Reus
- Oosterland

Welkomstwoord zomer 2015

Ik vind het mooi dat een blad als dit wordt uitgebracht, er staan elke keer weer interessante dingen in. Echter, benoem de dingen wel juist en ga feiten niet een beetje aanpassen omwille van een brede toegankelijkheid. Zoals in het welkomstwoord van de fotograaf, de hoogste duintoppen liggen bij Valkenisse en niet bij (het ongetwijfeld bekendere) Zoutelande.

Peter Verhage
Biggekerke

‘September is altijd
mooi: het is de meimaand
in herfsttooi’

Goed voor twee miljard euro

‘Jaarlijks zetten de waterschappen voor circa twee miljard euro uit aan opdrachten voor duizenden bedrijven. Als publieke opdrachtgever hebben zij een marktvisie met duurzaamheid als belangrijk element.’

*Uit: Het Waterschap,
juli/augustus 2015*

Nieuwe rubriek

Ik vind het nieuwe artikel op de achterpagina prima. Het werd tijd voor iets anders en dan is dit onderwerp (werk van collega's) echt goed gekozen. Ga zo door met uw tijdschrift, lees het van voor tot achter en geef het daarna door aan kennissen.

Trude Waasdorp
Vlissingen

Hopelijk blijven sneeuw, vorst en ijzel nog even uit het zicht. Maar in de herfst kunnen gladde wegen ook ontstaan door hevige regenval of slik. Ko Dek van Verkeersschool Dek geeft zes tips voor het rijden bij gladheid. De belangrijkste? Het herkennen van de situatie en het aanpassen van de snelheid.

door Linda van Dijke

Ko Dek van Verkeersschool Dek legt uit dat alles om snelheid draait én om het inschatten van de situatie.

Autorijden bij gladheid in

6 tips

1. Herken de situatie

“Hoe eerder je een situatie herkent, hoe eerder je keuzes kunt maken om het ‘gevaar’ te beheersen of vermijden. Bijvoorbeeld door uit te wijken of een noodstop te maken. Slik is soms lastig te herkennen. “Het komt vaak als verrassing. Zeker als de weg nat is en het een beetje donker is.”

2. Haal de snelheid eruit

Snelheid doet alles. Ko: “Tijdens een training laten we mensen altijd raden naar de stopafstand. Als je 60 kilometer per uur rijdt en je moet ineens remmen, heb je ruim 35 meter nodig voor je stilstaat.”

3. Houd meer afstand

“De 2-secondenregel kennen de meeste mensen wel. Als je in meters gaat praten is dat lastiger in te schatten. Dus: is de auto voor je bij een bepaald punt, tel dan de tijd die verstrijkt totdat je zelf dat punt passeert (21, 22..).” Voor een veilige afstand moet er minstens twee seconden tussen zitten. Bij slechte weersomstandigheden houd je meer afstand vanwege de langere remweg.

4. Rem gedoseerd of trap zo hard je kan

“Niet pompend remmen, maar gedoseerd. Mits je de ruimte hebt”, voegt Ko eraan toe. “Bij een noodsituatie waarbij je geen ruimte hebt, omdat je ineens achterop een file rijdt, dan is er maar één optie: geef een karatetrap op de rem en blijf remmen tot je stilstaat. Ook al is het glad en ook al heb je geen ABS. Overigens hebben de meeste auto's tegenwoordig ABS, het voordeel is dat het voertuig bestuurbaar blijft. Deze methode levert de kortste remweg op onder alle omstandigheden.”

5. De juiste band

Een winter- of zomerband scheelt de helft in remweg. “Een zomerband heeft bij gladheid een remweg van 50 meter, een winterband 25 meter. Ook het profiel en de bandenspanning zijn van groot belang om water (en slik) af te kunnen voeren. De minimale diepte van het profiel is wettelijk 1,6 mm. Een winterband heeft een minimale profieldiepte van 4 millimeter om goed te kunnen functioneren.”

Ongeveer 70% heeft een te lage bandenspanning. “Wij adviseren altijd de hoogste bandenspanning te kiezen.” Daarnaast speelt de leeftijd van een band een rol. “De Anwb adviseert een band na maximaal 5 a 6 jaar te vervangen, ook als deze nog niet versleten is. De kans op een klapband bij een band van 6 jaar is 20% groter dan bij vers rubber. Op de zijkant van de band staat een DOT-code van 4 cijfers. De eerste 2 zijn de week waarin de band gemaakt is, de laatste 2 geven het jaar aan.”

6. Actieve houding

“De juiste stuurhouding is je handen op ‘kwart voor drie’. Veel mensen hebben het anders geleerd (tien voor twee) maar dat was nog in de tijd dat er geen airbags waren.” Voor een actieve houding moet de stoel in een hoek tot 105° staan en het been licht gebogen zijn als de koppeling is ingetrapt. “Veel mensen zitten vaak te ver naar achteren. Daardoor heb je onvoldoende kracht op het rempedaal.” ■

door Sandra Minneboo

Live algemene vergadering
van ons bestuur volgen?

8 oktober, vanaf 19.30 uur

Via: <http://scheldestromen.waterschapsinformatie.nl>

Op **1 oktober** begint het **stormseizoen**. Dan werken we niet aan de **491 kilometer dijken en duinen** die het **waterschap** beheert.

Breder fietsen in duinen

Wie wel eens door de duinen tussen Zoutelande en Westkapelle fietst, weet dat twee meter fietspad niet heel breed is. Dit drukste waterschapsfietspad is binnenkort een meter breder. Tijdens het werk leiden we de najaarsfietsers om langs de N288, maar tijdens de (Nederlandse) herfstvakantie en het marathonweekend kunt u alvast een stukje proefrijden. Eind november is het fietspad klaar.

Stormachtig

De herfst staat vooral bekend om zijn stormen. Oorzaak van de levendige depressieactiviteit zijn de grotere tegenstellingen in temperatuur op het noordelijk halfrond. Toch is het najaar niet het seizoen met de meeste wind. In de winter en het voorjaar kan het ook hevig stormen en het aantal dagen met windkracht 6 of meer is 's winters zelfs veel groter dan in de herfst. De herfst telt gewoonlijk 9 dagen met een krachtige wind tegen 16 dagen in de winter. De winter neemt ook de zwaarste stormen van de laatste eeuw voor rekening. De meest recente zware storm met een uurgemiddelde windsnelheid van windkracht 10 beleefde ons land op 27 oktober 2007. In Vlissingen zijn daarbij windsnelheden gemeten van 148 km/uur. (bron: knmi)

25 oktober: herfstvliegeren

Op zondag 25 oktober kunt u meedoen aan het herfstvliegeren bij strandpaviljoen Caricole in Cadzand-Bad, duinovergang 8. Vliegeren kan tussen 11 uur en 15 uur. Alle vliegeraars zijn welkom. Laat die herfstwind maar komen!

Zeeweringen klaar

Na 18 jaar stopt projectbureau Zeeweringen. Het projectbureau is in 1997 in het leven geroepen om de steenbekledingen onderaan de Zeeuwse dijken te versterken. De glooiingen van de Zeeuwse dijken zijn weer op sterkte. In totaal is er 325 kilometer zeewering aangepakt voor een bedrag van € 750 miljoen.

Klimbos Zeeuwse helden

Op zoek naar een leuke bezigheid voor in de herfstvakantie? Voor kinderen vanaf 5 jaar is er een nieuw parcours in het Klimbos in het duingebied van Westenschouwen. Het parcours varieert van 1,5 tot 2 meter hoog en zit vol uitdagende hindernissen. Onderweg kom je allerlei hindernissen tegen: een loopnet, rollende kokosnoten, een golfbrug en nog veel meer klim- en klauterplezier. Locatie: parkeerplaats de rotonde, Duinpad 1, Burgh-Haamstede. Kosten: vanaf € 7,-

Zeeland kent **3** werkende **vuurtorens**: **Westerlicht** (Nieuw-Haamstede), op **kerktoren** van Westkapelle en **Noorderhoofd** (Westkapelle).

Zeeuws vissersbreiwerk

Breien, een heerlijke bezigheid voor een stormachtige herfstavond. Een bezigheid van nu en vroeger. De Zeeuwse vissers hielden zich bij nacht en ontij warm in dik gebreide truien. In het boek 'Truien bij de vleet' vertellen Stefanie Huibregtse en Anja Geldof verhalen over Zeeuwse visserstruien. Ze zoeken tot op de bodem uit hoe de truien ontstaan zijn. De zoektocht brengt hen zelfs tot in Schotland. Het boek kost € 24,95 en is te bestellen via www.tikkeltjezeeuws.nl

Herfstgrassen en asterparty

In het weidse landschap van de Zeeuws-Vlaamse polder ligt kwekerij In Goede Aarde. Op 2, 3 en 4 oktober bent u van harte welkom in de tuin om te genieten van bloemen en planten in prachtige herfstkleuren. Als vuurwerk spetteren de fantastische kleuren van Aster novae-angliae en Vernonia. De koele nachten kleuren het grassenblad roder en geler. En is het fris? Dan houdt de pompoensoep van In Goede Aarde u warm. Toegang is gratis. Adres: Kapitalendam 7 in Biervliet.

Creatief met Geersdijkse pompoenen

Zaterdag 24 oktober: halloweendag bij de Pompoenwinkel in Geersdijk (Geersdijkseweg 20). U kunt er halloweenpompoenen uitsnijden en van alles te weten komen over eetpompoenen. U kunt diverse soorten pompoengerechten proeven en ook pompoenjam en pompoencakejes zijn verkrijgbaar. Op de bovenverdieping van de zaak kunt u terecht voor vele soorten en maten gedroogde fleskalebassen en kunt u hierover ook een workshop volgen. Bloeiende artisjokken maken deze dag helemaal af!

Een mosselzachte huid?

Op zoek naar een origineel Zeeuws cadeautje? Denk dan eens aan de mosselscrub van Zlife. De scrub is fijn van structuur en bestaat uit jojoba, amandelolie en gemalen mosselschelpen. Een potje kost € 22,95.

Op www.zlife.nl staan de verkoopadressen.

achter de schermen

Een lezer krijgt een kijkje in de keuken bij een bedrijf of gebied waar normaal geen publiek is toegestaan.

Het schoeisel werd lang geleden gekenmerkt door klompen. Op deze plek is dat echt al lang verleden tijd! Op een bedrijventerrein in Zierikzee verlaten dagelijks zo'n 2.500 paar schoenen de poorten van Omoda. Lezer Maartje Lambregts (30) wil graag eens binnenkijken in dit schoenenwalhalla.

door Janneke la Gasse

Schoenen in de Zeeuwse klei

Naast een kunstwerk van gouden schoenen nemen we plaats in het robuuste kantoor en eveneens distributiecentrum van Omoda. Boven ons hangt een lamp van wel honderden schoenlepels. "Wat een gebouw hè", verwondert lezer Maartje zich. "Als shopmanager werk ik bij kledingwinkel Vila in Goes en ben ik medeverantwoordelijk voor de inkoop. Ik ben benieuwd hoe ze hier de inkoop organiseren. Trouwens, zelf heb ik best een schoenentic, meer dan dertig paar." Mede-eigenaar Wilhelm Verton (42), met zelf vijftien paar schoenen, geeft een rondleiding door het bedrijf.

Van vader op zoons

Ooit begon het bij overgrootvader Jacob Verton. Die zag dat de schoen het aan populariteit won van de klomp. Met paard en wagen ging hij langs de deuren om schoenen te verkopen. Wilhelm: "Mijn vader opende in 1961 Verton's schoenen in Zierikzee. In 1987 kwam daar een tweede vestiging in Middelharnis bij en begon mijn broer Lourus in het familiebedrijf. In 1994 stapte ik zelf ook in de schoenenwereld. In die periode kregen we onder verschillende namen vestigingen

in Vlissingen, Middelburg en Goes. In het jaar 2000 hebben we alle vestigingen omgebouwd tot Omoda."

"En waar komt de naam Omoda vandaan?", vraagt Maartje. Wilhelm: "Ons idee is altijd geweest om meer mode in schoenen te brengen. Op het moment dat we die naam verzonnen, zaten we in Italië. Van het woord mode kwam moda en uiteindelijk is het Omoda geworden."

In de schappen

In het magazijn staan nu 'slechts' 150.000 paar schoenen, "terwijl er plek is voor zo'n 200.000 paar", zegt Wilhelm. De rekken reiken tot aan het dak van de loods. Tussen de rekken rijden heftrucks waarin medewerkers vanuit het bakje de schoenen pakken die ze nodig hebben. Wilhelm: "Vanaf hier bevoorraden we dagelijks onze winkels en maken we bestellingen voor de webshop compleet."

Passend

We lopen door naar het achterste gedeelte van het distributiecentrum. Wilhelm: "Dit pand hebben we wel een beetje op de groei gebouwd hoor. Sinds 2014 zitten we op deze locatie van 9.000 m². Voor die tijd hadden

*"Meest verkochte maten:
dames 38/39,
heren 42/43."*

Blauw najaar

Wat is de schoenentrend voor dit najaar? Blauw is het nieuwe zwart! Dat geldt voor zowel mannen als vrouwen. De sneakers blijven en daar komen lage veterschoenen bij. Qua materiaal zien we steeds meer structuren (niet glad) en de punten van vrouwenschoenen mogen spitsen. Bij de mannenschoenen zijn gespen weer helemaal terug en mag er meer kleur gedragen worden. Voor kinderen zien we veel laarsjes en grove zolen.

Naast: Een heftruck verzamelt de schoenen voor zowel de webshop als de winkels.

Linksonder: Wilhelm Verton is een van de eigenaren van Omoda.

Rechtsonder: De afdeling Inkoop werkt driekwart jaar vooruit. Ze zijn nu al bezig met de trends van voorjaar en zomer 2016.

we verschillende gebouwtjes door Zierikzee.” Maartje vraagt zich af hoe die groei van het bedrijf gegaan is. “In totaal hebben we nu zestien vestigingen in vooral Zuidwest-Nederland en één in Antwerpen”, vertelt Wilhelm. De belangrijkste vestigingen qua oppervlakte en uitstraling zijn nog steeds in het Zeeuwse te vinden. In 2007 zijn we ook gestart met de webshop. In de omzet zien we dat dit het eerste jaar is dat de omzet van online vergelijkbaar is met de omzet in alle vestigingen.”

Zuid-Europese beurzen

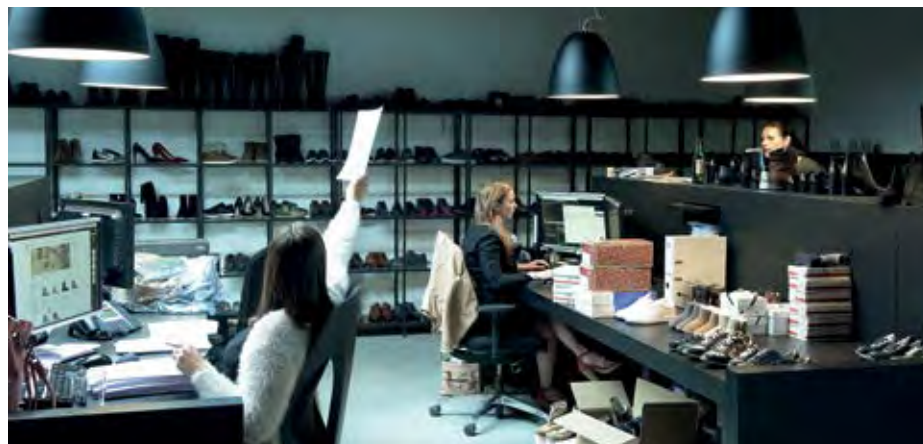
Wilhelm vervolgt: “Met de komst van de webshop zijn ook de afdelingen marketing en inkoop natuurlijk flink gegroeid. De in totaal vierhonderd medewerkers, waarvan

tweehonderdvijftig in Zeeland, zijn niet alleen verkopers. We hebben nu zo’n zeven medewerkers die zich bezighouden met inkoop. Samen met m’n broer en de rest van het team bezoeken we veel beurzen in Spanje, Portugal en Italië. Vanaf daar worden proefmonsters opgestuurd die we hier doorpassen en beoordelen op kwaliteit, pasvorm, materiaal en details. Eventueel geven we verbeteringen aan en plaatsen we wel of geen bestelling.”

Gemerkt

Doos voor doos gaat de nieuwe collectie het magazijn in. “Schoenendozen van grote merken zijn soms al gelabeld in de fabriek. Op alle overige dozen plakken we handmatig ons eigen kenmerk. Echt ieder paar schoenen krijgt

een ander kenmerk, ook al zijn het dezelfde schoenen in dezelfde maat. Dat heeft voor ons het voordeel dat we altijd kunnen zien waar de schoen is geweest. Voordat schoenen naar de klant worden opgestuurd halen we iedere schoen uit de doos om de kwaliteit te controleren. Eventueel impregneren we de schoen (opnieuw) of vragen we bij mindere kwaliteit een nieuw paar op. Dan pas gaan schoenen richting klant. Van de online bestellingen ontvangen we 30 tot 35% retour. Dat vind ik op zich niet erg. Ik heb liever dat klanten meerdere paren bestellen en een paar houden dan dat ze maar een paar schoenen bestellen en er een kleinere kans is dat ze dat paar ook kopen.” ■

in de steigers

Aan de Schoorse Zeedijk bij Schore verrijst een nieuw waterkunstwerk, namelijk een nieuw poldergemaal. Gemaal Schore moet ervoor zorgen dat het watersysteem in de driehoek Kapelle, Schore en Hansweert robuuster en klimaatbestendig wordt. Begin 2016 moeten de pompen draaien.

door Janneke la Gasse

- Aannemer GMB Civiel B.V.
- Projectkosten: € 3,45 miljoen
- Twee pompen van 35 m³ per minuut
- 120 emmers water per seconde
- Diameter van in- en uitstroomleiding 700 mm
- Vispassage door gebruik visvriendelijke pompen
- Combinatie van elektrisch, civieltechnisch en werktuigbouwkunde

Nieuw gemaal bij Schore

“De aannemer zijn werk laten doen”

Frank Wessel heeft de taak om dit bijzondere project tot een succes te maken. Bijzonder omdat het niet vaak voorkomt dat een nieuw gemaal gebouwd wordt en vooral de manier van aanbesteden is anders dan normaal. Frank: “Het project hebben we aanbesteed via Best Value Procurement (BVP). Daarbij wordt niet alleen de bouw, maar ook het ontwerp door de aannemer gedaan. Normaal beschrijven we zelf het ontwerp tot in detail, tot het laatste boutje en moertje. Je krijgt precies wat je beschrijft. Nu hebben

we alleen doelstellingen opgesteld en de aannemer bepaalt hoe en tot op welke hoogte hij hier invulling aan geeft. De aannemer die dat het beste doet, krijgt het werk gegund. Op die manier maken we, naast de kennis die we zelf in huis hebben, ook gebruik van de nieuwste technieken die op de markt zijn.”

Technisch heeft dit project ook iets unieks. “Bij dit gemaal creëren we zonder vacuüminstallatie een hevelwerking. Normaal liggen leidingen in een boog, een

zogenoemde kattenrug. Door nu de leidingen in bepaalde hoeken in de dijk te leggen en een bepaalde stroomsnelheid te creëren, is de vacuüminstallatie overbodig.

Als projectleider breng ik alle belangen bij elkaar, die van het waterschap, de omgeving en de aannemer. Ik leg verantwoording af over planning, kosten en risico's. Het streven is om grip te hebben op het project, zonder continu te moeten ingrijpen in het proces van de aannemer.” ■

De bladeren verkleuren, het wordt al kouder en steeds vroeger donker. Maar met een herfstzonnetje is het heerlijk om een boswandeling te maken. En waar kun je dat beter doen dan in de grensstreek van Oost-Zeeuws-Vlaanderen.

door Chantal de Putter en Sarah Cornelis

Zeeland en bos. Geen voor de hand liggende combinatie, maar onze provincie heeft een paar kleine bosgebieden die voor bepaalde vogel- en diersoorten heel belangrijk zijn. Qua oppervlakte niet te vergelijken met bijvoorbeeld de Veluwe, maar voor Zeeuwse begrippen heel bijzonder.

Dekzandgebied

Op een mooie herfstmiddag gaan we op pad met boswachter Alex Wieland van Het Zeeuwse Landschap in het bosgebied bij Kapellebrug. “In het oosten van Zeeuws-Vlaanderen vind je langs de grens een smal uitgestrekt gebied met bos, weide en water. Het kalkarme dekzandgebied beslaat ongeveer 450 hectare en is hoger gelegen dan de rest van Zeeuws-Vlaanderen. Dit gebied tussen Clinge en Heikant kun je opdelen in drie deelgebieden met ieder z’n specifieke kenmerken: Clinge heeft een dicht bosgebied, het gebied bij Kapellebrug kenmerkt zich door de open weidegebieden en rond Heikant vind je vooral veel weilanden en boomweiden.”

Parels in het landschap

We starten onze wandeling bij het gebouw van Evides, drinkwaterleverancier voor Zuid-West Nederland. Naast het terrein lopen we door een appelboomgaard met hoogstambomen. De boswachter vertelt: “Door de opkomst van modernere en vaak meer productieve rassen zijn de oude fruitrassen grotendeels verdwenen.

Deze hoogstamboomgaarden hebben hoge natuurwaarden. Ze bieden voedsel- en nestgelegenheid aan bijvoorbeeld de steenuil en de groene specht. Door de karakteristieke boomvormen, bloesems en vruchten zijn de hoogstamboomgaarden echte parels in het landschap.

Noeste bomen

Vervolgens lopen we door een lange rechte laan met eiken en beuken van ruim 80 jaar oud. “Elk jaar lopen we de bomen met een hoogwerker na om dode takken weg te halen en te snoeien. “Ook bomen die aangetast zijn proberen we zo lang mogelijk te behouden.” We staan stil bij een boom die alle bladeren en takken mist. “Deze stam moet zo lang mogelijk behouden blijven, er groeien namelijk tonderzwammen op. Tussen de bomen door zie je her en der open grasveldjes. “Die werden vroeger gebruikt als rootakkers voor de vlaseelt. Het geoogste vlas werd op deze velden uitgespreid om te laten dauwrotten (rotten), een bewerking van vlas.”

Sprinkhanen

Via de laan lopen we naar een klein heideveld. Midden in het gesprek wordt de boswachter afgeleid door het geluid van een sprinkhaan. “Hoor je dat? Zandgrond is een ideale plek voor de sprinkhaan omdat het snel opwarmt. Als je goed naar de grond kijkt zie je verschillende mossoorten.” Als onwetende wandelaar zou je er zo overheen

Een bos is meer dan bomen

Alex Wieland van Het Zeeuwse Landschap.

Tussen Clinge en Kapellebrug bij de Belgische grens in Oost-Zeeuws-Vlaanderen is het heerlijk wandelen in de bossen.

lopen. Maar inderdaad, wat een diversiteit!

Afval

“We hebben een groep vrijwilligers die zorgt voor beheer, opruimwerk en onderzoek in het gebied. We onderzoeken nu welke soorten nachtvlinders en libellen hier leven en inventariseren de planten en paddenstoelen in het gebied. Helaas vind je ook hier in het grensgebied veel zwerfvuil en afval van xtc. Dit moet altijd zo snel mogelijk worden opgeruimd. Je moet er niet aan denken dat dit zwaar chemisch goedje in het grondwater terecht komt.”

Waterwingebied

Verder het bos in zijn diepe sloten uitgegraven. Alex: “Dit zijn de zogenaamde winkanalen voor de waterwinning. In de periode september-maart wordt het water uit de sloten van de aangrenzende polders door middel van stuwen naar deze diepe sloten geleid. In 100 dagen sijpelt het water door het zand waarna Evides het oppompt en geschikt maakt voor de industrie. De rest van het jaar wordt het water uit de grond gewonnen.

Nepbos

We lopen verder en komen uit op een open gebied. Na een uitgebreide zoektocht door onze boswachter naar een vogel heeft onze fotograaf een brandende vraag: “Zo’n nepbos, wat heeft dat voor nut?” Onder nepbos verstaat hij de rij bomen die precies zo geplaatst zijn dat er hetzelfde aantal meters tussen de bomen zit. De boswachter lacht om de veronderstelling en antwoordt: “Dit is een populierenbos, dat

speciaal is aangeplant voor de vogels. In maart is het een paradijs voor spechten. De bomen zitten dan vol met kleine beestjes. In dit gebied leeft de zwarte specht en is, voor zover bekend, het enige paartje in heel Zeeland.”

Oude graansoorten

Achter in het grasveld vind je een akker waarop oude granen groeien, zoals sint-jansrogge, boekweit en hemelgerst. “Dit zijn oude Nederlandse graansoorten en komen uit de genenbank van de Universiteit van Wageningen. We hebben destijds van elke graansoort honderd zaadjes gekregen om zelf te vermeerderen. Van sommige gewassen hebben we nu al ruim een halve kilo graan. Een derde van de gewassen oogsten we niet en blijft staan als voedsel voor de vogels in de winter.”

Rondleiding

Zin om mee te gaan met een rondleiding? Het Zeeuwse Landschap organiseert op vrijdag 18 september om 18.30 uur een excursie in de bossen bij Clinge. De startplaats is op de parkeerplaats aan de Molenstraat (nr. 106) in Clinge. Op vrijdag 23 oktober om 18.30 uur kunt u mee met de excursie in het bosgebied bij Kapellebrug. De startplaats is aan het einde van de Van Hogendorplan. Volwassenen betalen € 3,- per persoon, kinderen € 1,50. Voor donateurs van Het Zeeuwse Landschap zijn de excursies gratis. Aanmelden kan tot uiterlijk 2 dagen van tevoren, via info@hetzeeuwse-landschap.nl of telefonisch 0113-569110. ■

• bijzonder gevonden

Gemaal Drie Grote Polders aan het Schelde-Rijnkanaal bij Oud-Vossemeer is gebouwd in 1900 en was het eerste stoomgemaal op Tholen. Het gemaal bemaalde de Hikkepolder, Kerkepolder en Oud-Vossemeerpolder.

door Chantal de Putter

Gemaal Drie Grote Polders

Voordat het gemaal werd gebouwd was er alleen een spuisluis die het overtollige water loosde op het Schelde-Rijnkanaal. Door de hoge sluisvloeren en de hoge ebstanden kon er soms weken niet geloosd worden. Na een onderzoek door de toenmalige waterschappen van Tholen, Poortvliet en Oud-Vossemeer was in 1882 het advies om te gaan bemalen op stoom.

Het stoomgemaal Drie Grote Polders heeft dienst gedaan tot 1957 waarna het werd verkocht aan de gemeente. Men dacht toen dat door de bouw van de gemalen bij Sint-Maartensdijk en bij Tholen er voldoende capaciteit was in het bemalingsgebied. Dit bleek niet het geval en in 1965 is het gemaal teruggekocht door het toenmalige waterschap Tholen en omgebouwd tot dieselgemaal. In die tijd diende het als hulpgemaal voor het gemaal De Eendracht bij Tholen. In 2005 werd het omgebouwd tot een elektrisch gemaal. Het gemaal loost nu niet alleen het overtollige water maar dient ook als inlaat voor zoet water dat agrariërs gebruiken voor hun gewassen.

De oorspronkelijke stichtingssteen uit 1900 en de nieuwe steen uit 2005 zijn te bewonderen aan de buitenmuur van het bijgebouw waar vroeger het ketelhuis stond. ■

Klusje klaren in de **kelder**

Martien Steijn (54),
procesoperator Zuid-Bevelandse riool- en poldergemalen

Zeker als het regenseizoen voor de deur staat, moet een poldergemaal in goede conditie zijn. Daarom worden de pompen in de zomer al gecontroleerd. Bij gemaal Maelstede bij Kapelle is Martien Steijn aan het werk in de kelder.

“We proberen te voorkomen dat we in het najaar voor verrassingen komen te staan. Alle pompen moeten goed draaien zodra het nodig is. Daarom kijk ik vooraf de olie na, controleer ik alle lagers en smeer ik ze goed in. De werktuigkundige en ik ontdekten dat er stukjes rubber onder de koppeling lagen, niet

goed natuurlijk. Ik heb de nieuwe koppeling besteld en die kan ik nu vervangen. Eerst zet ik hierboven de pomp uit en druk ik de knop in dat ik hier aanwezig ben. Zo weten mijn collega's op afstand dat er hier gewerkt wordt. Bij de pomp in de kelder zet ik nog een extra knop uit. Allemaal voor mijn veiligheid.

Vervolgens maak ik alle boutjes los. Er zit er altijd wel eentje dwars, maar het komt goed. Als ik nu de motor verschuif, zie je de kapot geslagen rubberen koppeling. De nieuwe koppeling gaat erin en alles kan weer vast. De pomp kan vanmiddag draaien als het moet.” ■